

UNIVERSITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Petra Chaloupková

**Potlačování baskického a katalánského
nacionalismu během 60. a 70. let Frankova
režimu**

Bakalářská práce

Praha 2009

Bakalářská práce

Autor práce: **Petra Chaloupková**

Vedoucí práce: **PhDr. Zuzana Kasáková**

Oponent práce: **PhDr. Traian Urban**

Datum obhajoby: **červen 2009**

Hodnocení: Dobře

Bibliografický záznam

CHALOUPKOVÁ, Petra. *Potlačování baskického a katalánského nacionalismu během 60. a 70. let Frankova režimu*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, 2009. 51 s. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Zuzana Kasáková.

Anotace

Bakalářská práce „Potlačování baskického a katalánského nacionalismu v 60. a 70. letech Frankova režimu“ se zabývá komparací nacionalistických projevů v Katalánsku a Baskicku během druhé poloviny Frankovy diktatury. Zaměřuje se na jednotlivé projevy nacionalismu v řadách studentstva, utváření opozice uvnitř církve, emancipaci politické scény, roli odborových hnutí a v neposlední řadě na utváření separatistických a teroristických hnutí v obou regionech. Práce neopomíná historický a teoretický kontext daného tématu. Zasazuje problematiku do víru událostí 60. a 70 let, kdy docházelo k liberalizaci režimu a následně došlo k jeho pádu a demokratické tranzici.

Cílem této práce je zjistit, jaké měly tyto události na národní cítění v obou regionech vliv a zdali to byl právě generál Franco a jeho politika národní homogenizace, kdo zapříčinil zesílení nacionalistických tendencí v Katalánsku a Baskicku.

Annotation

The thesis „Repression of the Basque and Catalan Nationalism during the 1960s and 1970s of the Franco’s Regime“ deals with a comparison of national movements in Catalonia and the Basque Country throughout the second half of the Franco’s dictatorship. It focuses on particular elements of the national movement which developed at universities and inside of the Church, on the emancipation of a local political scene, on the function of a labor movement and the formation of separatist and terrorist movements in both regions. The paper does not forget about the historical and theoretical context of this topic and focuses mainly on the events of the 1960s and 1970s, when the Franco’s regime became more liberal and afterwards the regime collapsed and the democratic transition occurred.

The aim of this thesis is to find out, how these events influenced the national determination in both regions and whether it was Franco and his politics of national homogenization, who caused the intensification of the national movement in Catalonia and the Basque Country.

Klíčová slova

Nacionalismus, Baskicko, Katalánsko, Franco, Opozice, Represe, ETA

Keywords

Nationalism, the Basque Country, Catalonia, Franco, Opposition, Repression, ETA

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne 22.5.2009

Petra Chaloupková

Obsah

ÚVOD.....	10
1. TEORETICKÝ ZÁKLAD KE STUDIU NACIONALISMU.....	15
2. FRANKOVA DIKTATURA.....	18
2.1 Obecná charakteristika režimu.....	18
2.2 Zlomová 60. a 70. léta.....	19
2.3 Postavení regionů.....	21
3. ROZVOJ POLITICKÝCH HNUTÍ.....	23
3.1 Katalánské koalice.....	23
3.1.1 PSUC.....	23
3.1.2 CCFPC.....	24
3.1.3 AC.....	25
3.2 Baskická nacionalistická strana.....	25
3.2.1 Počátky.....	25
3.2.2 Krize.....	26
4. PROJEVY NESOUHLASU.....	27
4.1 Studentská hnutí.....	27
4.1.1 Katalánsko – Univerzita v Barceloně.....	28
4.1.2 Baskicko – Univerzita v Bilbao.....	28
4.2 Odbory.....	29
4.2.1 Baskické odbory.....	29
4.2.2 Katalánské odbory.....	30
4.3 Úloha církve.....	31
4.3.1 Baskická religiosita.....	32
4.3.2 Katalánská religiosita a Jordi Pujol.....	32
4.4 Separatismus a terorismus.....	34
4.4.1 Katalánský separatismus.....	35
4.4.2 Baskický separatismus a ETA.....	36

5.	PÁD FRANKOVA REŽIMU A OBDOBÍ TRANZICE.....	39
5.1	Frankova poslední léta.....	39
5.2	Procesy z Burgosu.....	39
5.3	Začátek tranzice.....	40
5.4	Nová ústava.....	41
	ZÁVĚR.....	43
	SUMMARY.....	45
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	
	SEZNAM PŘÍLOH	
	PŘÍLOHY	

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou katalánského a baskického nacionalismu v období frankistické diktatury. Zaměřuje se na jednotlivé jeho projevy, vytváření opozičních hnutí a na postoje španělského diktátora Franka, který směřování nacionalistických tendencí v obou regionech ovlivnil. V práci se zaměřuji konkrétně na období 60. a 70. let frankismu, kdy došlo k jasné liberalizaci režimu, která podpořila další vývoj nacionalistických hnutí v obou regionech.

Důvodem, proč jsem si toto téma zvolila, je můj dlouhodobý zájem o Španělsko a jeho pestrou kulturu, která je do jisté míry daná roztržitostí země na jednotlivá autonomní společenství. Katalánsko a Baskicko patří mezi ty nejvýraznější. Jde o regiony, kde nalezneme rozmanitou kulturu, jazykové odlišnosti i rozdíly v charakteru obyvatel pokud srovnáme s ostatními částmi země. Nacionalismus v těchto regionech patří k těm nejvýraznějším v Evropě a jakkoliv je toto téma poměrně často zpracováváno, není v našich kruzích popsáno komplexně. Většinou si neuvědomujeme, jak výrazné oba regiony jsou a jak jsou jejich nacionalistické argumenty silné. Baskové jsou prapůvodním národem Pyrenejského poloostrova, Katalánci mají ve svém středu kulturní metropoli Barcelonu. Oba regiony jsou ekonomicky nejvyspělejšími částmi Španělska. S obdobím frankismu se v literatuře také často setkáváme, jen málo se ale obě témata spojují. Frankova éra měla přitom na vývoj nacionalismu v Baskicku a Katalánsku nepopíratelný vliv.

O tomto tématu se ve Španělsku poslední roky hodně diskutuje. Přesvědčila jsem se o tom při svém semestrálním pobytu na Univerzitě v Granadě, kde jsem také získala většinu materiálů a inspiraci pro svou práci. Téma jsem si zvolila především proto, že druhou polovinu Frankovy diktatury považují za zcela stěžejní období, ve kterém tkví kořeny radikalizace nacionalismu v obou regionech.

Úvodní kapitolu věnuji teoretickému základu. Právě teorie mohou více napomoci pochopit logiku vývoje katalánského a baskického nacionalismu. Proto v teoretické části vysvětluji základní pojmy národ, nacionalismus a národní uvědomění či sebeurčení, které se mou prací prolínají. Snažím se přitom dát tyto teorie do souvislosti s mým konkrétním tématem.

Následující kapitola se zabývá historickým kontextem., tedy Frankovou diktaturou jako takovou a tím, jaký měla tato éra vliv na nacionalisty. V prvé řadě se budu zabývat

celkovou charakteristikou režimu. Generál Franco řídil svůj stát jako autoritativní vůdce. To znamená, že role jeho domovské strany, Falangy, byla potlačena a Franco sám zastupoval nejdůležitější funkce ve vedení státu – nazýval se *caudillo* (vůdce). Zadruhé se tato kapitola zaměřuje na 60. a 70. léta, do kterých je práce vymezena. Toto období bylo ve znamení liberalizace režimu a pokroku vpřed. Španělsko vystoupilo ze své izolace a Franco přijal některé pokrokové ideje. Do země začali proudit davy turistů a tím tak napomáhali doposud uzavřené španělské ekonomice. Celý tento vývoj měl ale neblahý vliv na oba studované regiony. Do Baskicka a Katalánska mířili imigranti, kteří doufali, že zde naleznou nové pracovní pozice. Z tohoto důvodu začalo být pro Basky a Katalánce složitější udržet národní uvědomí u svého lidu. Na druhou stranu toto období liberalizace pro ně mohla být příležitostí dosáhnout svých národních cílů, proto se právě v této době začali více ozývat. Realita ale byla taková, že Franco tlak na regiony sice povolil, ty si ale musely na dosažení svých konkrétních cílů počkat až na období po jeho smrti.

Třetí kapitola se zaměřuje na politická hnutí a strany, které byly aktivní v 60. a 70. letech Frankova režimu. Tato hnutí často vznikala už v počátcích diktatury nebo těsně před tím, některá i daleko dříve. 60. a 70. léta byla pro ně zlomová v tom, že mohla podobně jako jiná hnutí využít uvolnění režimu. V Katalánsku v tomto období postupně vzniklo hned několik koalic, které sdružovaly několik podobně zaměřených stran a společně tak vytvářely silnou opozici Frankově nadvládě. V Baskicku byla situace jiná. Významnějšího postavení zde dosáhla pouze Baskická nacionální strana (*Partido nacionalista vasco*; PNV), kterou ovšem během druhé poloviny diktatury zmítala vnitřní krize. Straničtí pohlavárové se až příliš konformovali režimu a strana již nemohla dále sloužit ve prospěch baskického nacionalismu.

Předposlední kapitola je nejobsáhlejší. Věnuje se přímo konkrétním opozičním projevům v Baskicku a Katalánsku. Mezi tyto projevy jsem zahrнула studentská hnutí, odborová hnutí, roli církve a separatistické a teroristické projevy. V obou regionech se tyto projevy lišily jen v několika bodech, zejména pak ve své usilovnosti a v nastavení konkrétních cílů. Studentská hnutí jsou tradičním zástupcem opozice ve státech s nedemokratickými režimy. V obou případech se formovala zejména na univerzitách ve velkých městech: Barcelona (Katalánsko) a Bilbao (Baskicko). Nejprve se snažila ovlivnit politiku na své vlastní akademické půdě a obhajovala především studenty a jejich práva, často se ale jejich vliv přesunul dále. Např. na studentském základě vznikla pozdější teroristická organizace Baskicko a svoboda (*Euskadi Ta Askatasuna*; ETA).

Bakalářská práce

Odborová hnutí hájila zájmy pracujících. V obou regionech fungovaly lokální odbory, které byly napojeny na centrální Dělnické výbory (*Comisiones Obreras*, CC.OO.), čímž se jim dostalo možnosti ovlivňovat dění shora. Církev hrála zvláštní roli při ochraně typické kultury. V Baskicku i v Katalánsku byla religiosita nebývale silná a zvláště v Baskicku byla skoro zaměnitelná s nacionalismem jako takovým. V Katalánsku to byl pak katolický intelektuál Jordi Pujol, kdo se stal jakýmsi duchovním vůdcem katalánského národa. Posledním bodem této kapitoly je terorismus a separatismus. Separatistické tendence vlivem národnostního útlaku ze strany Franka zesílily a v Baskicku byly překročeny hranice terorismu. Zde se oba regiony zásadně rozcházejí. Katalánci zvolili cestu politickou a jejich politické strany dokázaly naplnit požadavky katalánského lidu. V Baskicku krize v Baskické nacionalistické straně a neschopnost prosadit národní cíle naopak způsobila zrod organizace ETA.

V závěrečné kapitole zanalyzuji poslední léta Frankova režimu a vliv procesu tranzice na nacionalistické tendence v Baskicku a Katalánsku. Smrtí Franka se oběma národům otevřela cesta k docílení autonomie. Nadto, podle nové ústavy z roku 1978 získala historická území, mezi něž Baskicko a Katalánsko společně s Galicií patří, širokou škálu pravomocí. Národní citění tím dostalo nový impuls.

Při vyhledávání literatury v českých knihovnách jsem byla velmi omezena, proto jsem využila svého semestrálního pobytu na Univerzitě v Granadě a znalosti španělštiny a naprostá většina z mých materiálů je právě v tomto jazyce a pochází z této univerzity. V češtině nalezneme pouze několik kusů knih, které se zabývají obecně španělskou historií nebo Frankovou biografií. Já jsem preferovala publikace od Jiřího Chalupy (*Stručná historie států: Španělsko; Jak umírá diktatura: pád Frankova režimu ve Španělsku.*), který je jedním z našich největších odborníků na iberoamerikanistiku. Z nich jsem čerpala zejména v částech věnujících se historickému kontextu, tj. kapitola 2 a 5. Dále jsem ocenila dílo Paula Prestona, *Franco*, které podává ucelený obraz španělského diktátora a často v něm nalezneme zmínky o jeho postojích ke katalánskému a baskickému lidu. Vzhledem k tomu, že ostatní knihy postrádají obsáhlý rozbor nacionálních hnutí, čerpala jsem z nich skutečně jen minimálně nebo vůbec. Proto v mém soupisu chybí i jinak základní díla věnující se Frankově diktatuře, která i přes svou kvalitu nepřekračují svým rozsahem publikace věnující se konkrétně mému tématu.

Bakalářská práce

Ve Španělštině je titulů zabývajících se problematikou katalánského a baskického nacionalismu nespočet. Pro problematiku katalánského nacionalismu jsem využila zejména publikaci od známého katalánského odborníka na toto téma, Alberta Balcellse, *El Nacionalismo Catalán*. Autor v ní podává celkový přehled etap katalánského nacionalismu a jeho jednotlivých projevů. Proto jsem pro svou práci využila zejména kapitoly zabývající se studentským hnutím, religiositou, odbory a politickými stranami. Poznatky z této knihy jsem doplnila knihou od dalšího významného odborníka na katalánský ale i baskický nacionalismus, Juana Dieze Medrana, s názvem *Naciones divididas: clase, política y nacionalismo en el País Vasco y Cataluña*. Kniha je užitečná zejména v tom, že se věnuje baskickému a katalánskému nacionalismu zároveň. Je proto nápomocná pro komparaci projevů nacionalismu, kterou chci v práci provést. Pro rozbor baskického nacionalismu jsem využila zejména knihu od Johna Sullivana, *El Nacionalismo Vasco radical*. Využila jsem v tomto případě verzi ve španělštině, i když existuje anglický originál, ten mi však nebyl dostupný.

Neopomněla jsem také využít zdroje v angličtině. Inspirovalo mne několik odborných článků, např. *Basque Nationalism between Archaism and Modernity* od Shlomo Ben-Ami. Dále jsem pro teoretickou část vybrala příspěvky ze sborníku *Nationalism*, který byl sestaven jedněmi z nejuznávanějších teoretiků nacionalismu, Athony Smithem a John Hutchinsonem. Jejich práce mi poskytla dostačující obecný základ, proto jsem nevyužívala jiné teorie.

Při své práci jsem využila i jiné druhy zdrojů, než jsou knižní publikace a odborné články. V poslední kapitole jde zejména o španělskou Ústavu z roku 1978, která zcela změnila postavení regionů v novém demokratickém státě. Využila jsem i velice autentické internetové stránky pro téma o Jordi Pujolovi a odborech. V poslední kapitole jsem zúročila svůj pobyt ve španělské Granadě, kde jsem měla tu ojedinělou možnost setkat se s tímto tématem při přednáškách o španělském politickém systému, nebo při konverzacích se svými vyučujícími. I tyto zkušenosti jsem pro svou práci využila.

S pomocí této literatury mám za cíl komparaci katalánského a baskického nacionalismu. Mým záměrem je zjistit, zdali mělo období 60. a 70. let Frankova režimu skutečně nezvratný vliv na vývoj nacionalismu v Baskicku a Katalánsku. Na základě dosazení do historického kontextu a s pomocí teoretického základu se budu snažit

Bakalářská práce

potvrdit nebo vyvrátit tezi, že Baskové a Katalánci se vlivem Frankových restrikcí ve svém nacionálním cítění radikalizovali.

1. Teoretický základ ke studiu nacionalismu

Teorií o baskickém a katalánském nacionalismu nalezneme nespočet. Můžeme vycházet jak z teorií obecnějších, tak z teorií, které se zaměřují specificky na Katalánsko a Baskicko. Zde zjistíme, že jsou si v mnohém velmi podobné. Cesta Basků a Katalánců k dotváření národního uvědomění, péče o vlastní identitu a regionální kulturu se v základních bodech neliší. Oba národy se v určitých historických periodách nacházely ve stejné nebo podobné situaci, zaujímaly proto obdobné postoje a využívaly totožné argumenty. Rozdíl byl pouze v tom, jak se vypořádaly s náročným tlakem, zejména v dobách frankismu.

V obecné rovině je třeba si odpovědět na otázku, co představují jednotlivé termíny týkající se nacionalismu a jak se vztahují k mému tématu. Nejzákladnějším pojmem je **národ**. V Politologickém slovníku od Adamové a kol. je definován jako „osobité a uvědomělé ekonomické, politické a kulturní společenství, na jehož utváření mají největší vliv společný jazyk, společné území a společné dějiny.“¹ I Anthony Smith vymezuje národ jako „lidskou populaci sdílející historicky dané teritorium, společné vzpomínky a mýty, masovou veřejnou kulturu, společnou ekonomiku a teritoriálně danou mobilitu a společná práva a povinnosti.“² V Baskicku i v Katalánsku vznikla takováto společenství lidí vyznačující se sdíleným kulturním dědictvím, včetně vlastního jazyka, sdílenou historií, samostatnou ekonomikou (v obou případech v porovnání se zbytkem Španělska velmi pokročilou) a vlastním autonomně spravovaným územím.

V obou případech ale nemůžeme např. říci, že Baskové i Katalánci jako jeden národ sdílejí stejné nacionalistické cíle. Ne všichni Baskové a Katalánci se cítí jako Baskové a Katalánci a ne všichni by upřednostnili separaci od španělského státu před setrváním v jeho rámci. Na tomto místě můžeme zmínit Juana Linze, který ve svém díle *Conflicto en Euscadi* varuje před nesrovnalostmi, které se mohou objevit v knihách o baskickém nacionalismu. Pokud čteme literaturu o baskickém nacionalismu, je podle něj zcela nezbytné hledat správně použitou terminologii. Výraz „Baskové“ se může vztahovat na skupinu lidí, kteří jsou velmi odlišní z pohledu toho, kdo tento výraz

¹ Adamová, Karolina et al. *Politologický slovník*. Praha: Beck, 2001. Str. 138.

² Smith, Anthony D. *Myths and Memories of the Nation*. Oxford: Oxford University Press, 1999. Str. 231.

používá. Z tohoto důvodu může jít o velmi nesprávný základ, pokud se nepoužívá naprosto přesně.³

Dále si definujeme pojem **nacionalismus**. V Politologickém slovníku nalezneme, že nacionalismus „má charakter utkvělého politického přesvědčení, že národ nebo všechny národy si mají vládnout samy.“⁴ Nacionalismus a nacionalisté, tedy lidé, kteří nacionalistické ideje sdílejí a prosazují je, jsou navíc ovlivněni dalšími faktory. Podle toho můžeme mluvit např. o nacionalismu liberálním, konzervativním nebo, jak tomu je u určité skupiny Basků, o nacionalismu radikálním.

S tímto pojmem úzce souvisí pojem **národní uvědomění** nebo také **sebeurčení**. Bez národního uvědomění by nebyl národ a s ním nacionalisté dostatečně silný na to, aby mohl prosazovat své cíle. Podle Elie Kedourie „národní sebeurčení ve výsledku závisí na vůli a nacionalismus je v první řadě metodou, jak naučit lid této vůli.“⁵ V Baskicku se např. často setkáme s využíváním mýtů o prapůvodu baskického národa, které měly v Bascích ještě více podpořit národní cítění. Zvláště v době, kdy se baskický nacionalismus nacházel v krizi (tedy právě 60. a 70. léta Frankovy diktatury), byla takováto strategie pro nacionalisty životně důležitá. I v Katalánsku byla v minulosti využívána historie, kulturní pestrost nebo ekonomický pokrok k vytvoření dojmu, že katalánský národ je jedinečný. Uvědomme si, že „Španělsko je zvláštním příkladem západoevropské země, jejíž jádro, Kastilie, je méně ekonomicky rozvinutá, než některé jeho kulturně odlišné periferie.“⁶

Národ, nacionalistické cítění a národní sebeurčení je tedy třeba brát jako komplex činitelů, které spolu vzájemně souvisí a jsou dány společenskou a ekonomickou situací, úrovní politické kultury, postavením těchto regionů v rámci státu a jinými faktory.

Tuto teoretickou část uzavřeme slovy Anthonyho Smithe: „Existuje několik komponentů – etnický, právní, teritoriální, ekonomický, politický – které spojují nacionalistické ideologie ve vizi mocné lidské identity a komunity.“⁷ Smith touto svou tezí shrnuje veškeré cíle a vlivy baskického a katalánského nacionalismu. Především u Basků můžeme mluvit o etnické odlišnosti. Baskové nejsou indo-evropského původu jako většina Evropanů. Robert Collins dokonce tvrdí, že je velmi pravděpodobné, že

³ Linz, Juan José. *Conflicto en Euskadi*. Madrid: Espasa Calpe, 1986. Str. 23.

⁴ Adamová, Karolína et al. *Politologický slovník...* Str. 135.

⁵ Kedourie, Elie. Nationalism and Self-Determination. In: Hutchinson, John, Smith, Anthony D. (eds.), *Nationalism*. Oxford: Oxford University Press, 1994. Str. 54.

⁶ Hetcher, M., Levi, M. Ethno-Regional Movements in the West. In: Hutchinson, John, Smith, Anthony D. (eds.), *Nationalism*. Oxford: Oxford University Press, 1994. Str. 188.

⁷ Smith, Anthony D. *Myths and Memorie...* Str.231.

Bakalářská práce

Baskové jsou jediným národem, který v Evropě přežil od časů předindoevropského osídlení. To by vysvětlovalo i jazykovou izolaci.⁸ Z právního hlediska byly oba regiony v období frankismu omezovány a jejich nabytá práva a autonomní statuty potlačeny. Zaujímají samostatné teritorium rozdělené na provincie, jehož existenci Franko také podstatně ignoroval. Snažil se, aby jeho stát byl v největší míře unitární. V neposlední řadě byly Baskicko a Katalánsko už před obdobím frankismu španělskými ekonomickými tygry. Za tuto výsadu oba regiony velice trpěly, protože právě sem kvůli ekonomické vyspělosti směřovaly davy imigrantů hledající práci. Nadto, politicky jsou oba regiony nesmírně ambiciózní, během frankismu však musely trpět útlak a nemožnost se naplno prosadit.

Všechny tyto projevy se pokusím rozvinout v následujících kapitolách.

⁸ Collins, Roger. *Baskové*. Praha: Lidové noviny, 1997. Str. 15.

2. Frankova diktatura

2.1. Obecná charakteristika režimu

Francisco Franco y Bahamonde se ujal moci ve Španělsku 1. dubna 1939 po občanské válce, v níž proti sobě bojovali republikáni a monarchisté, k nimž Franko patřil. Období frankismu jako takové však historikové většinou datují již od počátku občanské války, tedy od 17. června 1936, kdy povstaly španělské ozbrojené síly v Maroku proti republikové vládě. Monarchisté, kteří povstání vyvolali, argumentovali tím, že republika podporuje rozpad vlasti a je příčinou bolševické revoluce.⁹ Franko po svém krvavém vítězství řídil stát jako absolutní diktátor, hlava státu, premiér, hlava jediné legální politické strany (Falangy¹⁰) a nejvyšší velitel ozbrojených sil až do své smrti v roce 1975.¹¹ Zachovával přitom zřízení monarchie a Španělsko tedy fungovalo jako království bez krále s tím, že Franko si od počátku „vychoval“ svého budoucího nástupce, nynějšího krále Juana Carlose I. z rodu Bourbonů.

Je důležité podotknout, že Franko nikdy neusiloval o postavení totalitního vůdce. *Caudillo*, jak se nazýval, měl spíše roli usměrňovací v rámci strany. Jedním z typických znaků frankismu byla totiž nejednotná ideologie, či spíše její absence. U falangistů se proto během čtyř desetiletí trvání režimu objevovalo nespočet tendencí a frakcí a spojovalo je jen málo: strach z bolševismu, tíhnutí ke katolicismu a nechut k demokratickému modelu legálních politických stran a svobodných odborů. Jedinou skutečnou ideologií tak zůstávalo udržení statu quo výsledků občanské války.¹²

Frankův režim byl typický tím, že povoloval existenci opozice, byť byla umírněná. Režim totalitní by podobnou úlevu nikdy neakceptoval. Odlišná byla i úloha strany, která je nesrovnatelná s úlohou totalitárních stran typu NSDAP. Strana byla pouhým nástrojem vlády. Franco jmenoval své vlády pružně, tak, aby se přizpůsobil stávajícím podmínkám, a zároveň tak, aby si tím sám nepodkopal svou autoritativní pozici.¹³ Důvodem pro omezení strany bylo to, že autoritativní vůdce se jen nerad vzdává absolutní moci ve prospěch své strany. Falanga tak nikdy neměla valnou roli a ke konci diktatury byla zcela odsunuta do pozadí. Franco také nevděčil za svůj vzestup straně, jako tomu bylo u Hitlera, ale jako generál vzbouřených vojsk si ho vybojoval sám a jeho

⁹ Krieger, Joel (ed). *Oxfordský slovník světové politiky*. Praha: OTTOVO nakladatelství, 2000. Str. 876.

¹⁰ Polovojenská fašisticky orientovaná vůdčí strana za Frankova režimu. Často byla označována prostě „*El Movimiento*“, tedy „Hnutí“.

¹¹ Robertson, David. *The Penguin of Politics*. London: Penguin Books, 1986. Str. 131.

¹² Chalupa, Jiří. *Jak umírá diktatura: pád Frankova režimu ve Španělsku*. Olomouc: Votobia, 1997. Str. 54.

osobní autorita byla v tomto naprosto dostačující.¹⁴ V tomto smyslu nemůžeme hovořit o totalitním režimu, ale lépe vyhovuje označení autoritativní režim, tak, jak jej ve své práci definoval Juan Linz. Autoritativní režim se liší od totalitních v mnoha aspektech, které jsem již zmínila výše. Tím nejviditelnějším rozdílem je fakt, že režim se neopírá o žádnou ideologii. Nalezneme u něj spíše jakýsi obecný myšlenkový základ. Díky tomu je v takovém režimu těžké udržet přízeň mas a nepřátelskost intelektuálů, studentů, mladých lidí a skupiny silně věřících lidí je proto silná.¹⁵

Regiony, které se ve Španělsku projevovaly svým národním cítěním a zároveň nepřátelskostí vůči Frankovi nejvíce, byly právě Baskicko a Katalánsko. Zpočátku svou nepřátelskost však neprojevovaly dostatečně; spoléhaly totiž na to, že Frankův režim nebude mít dlouhého trvání. Počítaly zejména s tím, že jakmile se situace po válce uklidní, přijde zahraniční intervence a režim bude svržen. To se však nestalo. Namísto toho bylo Španělsko vrženo do značné mezinárodněpolitické izolace. OSN jej jasně označila za nedůvěryhodné a vstup do této organizace byl na určitou dobu zemi zapovězen. Ze strany euro-amerického prostoru se tak jednotlivé národy pomoci nedočkaly. Španělsko sice za války udržovalo neutralitu, v realu ale bylo zřejmé, že napomáhalo státům osy. Tím ztratilo mezinárodněpolitickou důvěryhodnost. Až roku 1953 podepsalo Španělsko konkordát s Vatikánem a dohodu se Spojenými státy americkými, které nabízely podstatnou mezinárodní podporu. Španělsko na oplátku USA slíbilo vojenské základny. O dva roky později mohlo Španělsko konečně vstoupit do OSN.

2.2. Zlomová 60. a 70. léta

Přelom 50. a 60. let znamenal celkové uvolnění ve Frankově režimu. Španělsko se začalo dostávat ze své mezinárodně politické izolace. I uvnitř státu zavládla liberalizace. Díky ní se od 60. let začala zlepšovat i ekonomika; mimo jiné díky turismu, jehož příspěvek do státního rozpočtu od těchto let vzrůstal a dodnes je jedním z největších. Země se otevřela světu a začala být zajímavá pro zahraniční investory. Franco neváhal tento „pokrok“ dávat najevo, realita ale byla trochu jiná.

Jiří Chalupa ve své stručné historii Španělska říká, že společnost se od začátku 60. let stala více konzumní a „hospodářský růst byl povýšen na oficiální filozofii a doktrínu

¹³ Krieger, Joel (ed). *Oxfordský slovník...* Str. 195.

¹⁴ Chalupa, J. *Jak umírá diktatura...* Str. 55.

¹⁵ Linz, Juan José. *Totalitarian and Authoritarian Regimes*. Boulder: Lynne Rienner, 2000. Str. 164.

režimu“. Ve skutečnosti však nešlo o žádný velký hospodářský zázrak, ale pouze o posun od dřívější katastrofy. Prvních 15 let Frankova režimu bylo ve znamení hladu, přidělového systému, jež fungoval až do roku 1952, a černého trhu. I když v polovině 50. let přišel zvrát a země se dostala na úroveň před rokem 1931, koncem 50. let stála země na pokraji bankrotu a společně s Portugalskem se řadila mezi nejchudší země Evropy. Franco si proto začal uvědomovat, že Španělsko se nemůže stavět proti liberálním tendencím Západu a v roce 1959 uveřejnil tzv. „Stabilizační plán“. Plán podporoval státní finance, silně devalvoval pesetu a za účelem podpoření exportérů se snažil do země nalákat zahraniční investory. Franco se tak z nouze posunul od původní silné státní regulace k pozvolné liberalizaci hospodářství.¹⁶

Do Španělska vlivem lukrativní nabídky nových pracovních míst začali přicházet přistěhovalci, kteří mohli nabídnout na pracovním trhu své schopnosti. Tím ale vznikal jeden z neblahých konfliktů. Tito přistěhovalci mířili do nejvíce průmyslově rozvitých oblastí Španělska – Katalánska a Baskicka. To znamenalo velký problém pro basický a katalánský nacionalismus a udržení národního uvědomění. Do obou regionů navíc mířili i Španělé z ostatních regionů, kteří začali jezdit za prací do měst. Nastal obrovský rurální exodus a následkem došlo k vylidnění venkova. Např. do Barcelony přišlo na 700 000 Andalusanů. Vlivem přílivu těchto lidí nejen že došlo k míšení katalánského obyvatelstva s obyvateli z jiných španělských regionů, ale také se objevily zcela závažné problémy jako růst periferních oblastí, kde rostla bída a zločinnost. Dalším z Frankových ekonomických přehmatů bylo podle Chalupy špatné vybírání daní. Franco nikdy neprovedl žádnou daňovou reformu, což nejvíce odnesl sektor veřejných služeb. Zadlužené bylo zdravotnictví i školství, Španělsko zaostávalo v politice bydlení i infrastruktury. Ekonomický zázrak odstartovaný na přelomu 50. a 60. let tedy netrval dlouho a už v polovině 60. let dopadla na zemi deprese, zvyšovala se inflace a docházelo k častému zmrazování mezd. Když v roce 1973 vzrostly ceny ropy, krize byla už neodvratná.¹⁷

Španělští ekonomičtí tygři, Baskicko a Katalánsko, samozřejmě Frankovy neobratné kroky často komentovali. S ohledem na jejich ekonomický pokrok, znamenal Frankův špatný ekonomický systém jen komplikace. Jak již bylo zmíněno, do obou zemí spěchali imigranti s vidinou volných pracovních míst a ti značně komplikovali národní cítění v obou regionech. Ani Katalánsko ani Baskicko navíc naplno nemohlo

¹⁶ Chalupa, J. *Stručná historie států: Španělsko*. Praha: Libri, 2005. Str. 157-158.

¹⁷ *Ibidem*, str. 160-161.

využít svého skutečného potenciálu. Naopak, celá země se musela spoléhat právě na zdejší produktivitu, protože do rozvoje ostatních oblastí bylo investováno jen málo prostředků, jakkoliv se Franco tvářil, že nové hospodářské plány¹⁸ přinášejí zemi blahobyt.

2.3. Postavení regionů

V rámci Španělska se během jeho dlouhé historie vyvíjely jednotlivé regiony různým způsobem. Právě vlivem tohoto historického vývoje se některé z nich dostaly do pozic takřka výsadních. Tak později vznikla tzv. historická území: Katalánsko, Baskicko a Galicie. Nejen jejich kulturní a jazyková odlišnost hrála roli při postupném vzniku nacionalistického smýšlení. Cílem pro ně byla autonomie.

Proces vlastní decentralizace Španělska započal těsně před zahájením občanské války. Za druhé republiky¹⁹ byly postupně odsouhlaseny statuty autonomie pro Katalánsko (v roce 1932), Baskicko (v roce 1936) a Galicii (odsouhlasen již v exilu roku 1936). Nicméně se zahájením občanské války byl proces až do roku 1977, kdy se konaly první volby po smrti Franka, zablokován a statuty byly zrušeny.²⁰ Franco se stavěl proti veškerým odchýlkám. Během jeho diktatury byly národní jazyky brány jako ilegální a kastilština byla veřejně používána jako symbol jednoty Španělska. Katalánština proto zůstala živa jen na venkově, v malých městech, při náboženských obřadech a v domáckém prostředí; vyšší třídy ale začaly i zde používat kastilštinu.²¹ Stejně tak baskičtina, jejíž životnost byla vždy vzhledem k nedostatku slovní zásoby vrtkavá, se udržovala pouze v horských oblastech, které byly méně přístupné.

Liberalizace 60. a 70. let však měla vliv i na postavení regionů a národní cítění zdejších obyvatel. Baskicko a Katalánsko představovalo nejprůmyslovější oblasti země. Franco, pokud chtěl ekonomicky prospívat, musel polevit ve své politice národní homogenizace, i když samozřejmě ne úplně. Částečně povolil tlak na regiony a ty tak mohly zintenzivnit protifrankistický odpor v řadách studentstva, politických, náboženských a kulturních entit. Drobné úlevy ze strany Franka ale nemohly samy o sobě stačit. Jeho postoj k nacionalistickým projevům byl jasný: Španělsko musí být jednotné. Kdyby tak nedošlo k mnoha změnám na poli vnitřní politiky a k ovlivnění

¹⁸ Plány hospodářského a společenského rozvoje byly vydány v letech 1964 a 1968. Výsledkem byl hospodářský růst o 8-9 % ročně, avšak v zemi na pokraji bankrotu to bylo stále málo.

¹⁹ V letech 1931 až 1936.

²⁰ *España de las autonomías*. Dostupné z www.elmundo.es, staženo dne 8.5. 2007.

²¹ Laitin, David D. et al.. Language, Ideology, and the Press in Catalonia. *American Anthropologist, New Series*. Vol. 94, No.1.

ideologie, byla by nacionalistická hnutí v Baskicku i Katalánsku nadále ztracená. Zlomový byl proto vstup lidí z hnutí *Opus Dei*, tzv. technokratů, do vlády, kteří liberální politiku prosazovali. *Opus Dei* bylo na přelomu 60. a 70. let všudypřítomné v klíčových pozicích politiky a státní správy. Zcela zásadní byl spíše negativní přístup k občanské válce, která byla doposud ze strany frankistů ospravedlňována. Za cíl měli přiblížení se Evropě, aniž by přitom museli výrazně zasahovat do státní struktury. Sestavili několik plánů rozvoje a blahobytu s tím, že legitimitu vlády potvrzuje právě její efektivita.²² Lidé z *Opus Dei* byli nacionalistům bližší mimo jiné i z toho důvodu, že jako součást své politiky spatřovali šíření katolické víry ve společnosti a zadruhé se vyznačovali velkým pragmatismem.²³ Pro nacionalisty tak byli tito „technokraté“ jednodušším soupeřem. Regiony si moc dobře uvědomovaly, že situace se změnila, režim se liberalizuje a přichází jejich šance na to, aby dokázaly z této situace něco vytěžit. Baskičtí a katalánští představitelé si však neuvědomovali, že režim, ačkoliv se reformuje, je nadále rigidní a nedemokratický, a proto velmi často naráželi na podobné překážky jako předtím; především na nemožnost naplno projevit své národní cítění.

²² Ubieto Artega, Antonio. *Dějiny Španělska*. Praha: Lidové noviny 1995. Str. 747.

²³ Chalupa, Jiří. *Stručná historie států...* Str. 159.

3. Rozvoj politických hnutí

Pro Španělsko a zejména jeho historické regiony je charakteristický činný politický život jednotlivých území. Po celém Španělsku existuje nespočet regionálních stran, které se podílejí na regionální politice. Politické strany v Baskicku a především Katalánsku se navíc dostávají ke slovu i v centrálním parlamentu. Je to proto, že jejich vývoj sahá mnohem hlouběji než u ostatních regionů.

3.1. Katalánské koalice

Už od 40. let v Katalánsku vznikaly nebo se dále rozvíjely důležité politické koalice. Z těch nejvýznamnějších to byla Národní rada demokratického Katalánska (*Consell Nacional de la Democràcia Catalana*; CNDC) za kterou stála vláda prezidenta Irla v Paříži²⁴. Její zaměření se pohybovalo okolo levého středu a sdružovala nacionalistické strany, jako byla křesťansko-demokratická Demokratická unie Katalánska (*Unió Democràtica de Catalunya*; UDC) nebo Republikánská levice (*Partit Republicà d'Esquerra*; PRE). Další významnou koalicí byla Národní aliance demokratických sil (*Alianza Nacional de Fuerzas Democráticas*; ANFD), respektive její katalánská sekce. V podstatě jí ovládalo anarchistické Národní sdružení práce (*Confederación Nacional de Trabajo*; CNT), což také ovlivňovalo její směřování. Do koalice krom anarchistů vstoupili i komunisté, socialisté, radikálové a monarchisté. Aliance byla celošpanělská a šlo o první větší konstruktivní opozici vůči Frankovi. V programu měla veřejné svobody, právní, společenský a politický řád a především prosazovala republikánské zřízení.²⁵

3.1.1 PSUC

Jednou z nevlivnějších politických koalic, které byly aktivní v období liberalizace, byla koalice Sjednocené socialistické strany Katalánska (*Partit Socialista Unificat de Catalunya*; PSUC) vznikuvší roku 1936, která zaštiťovala socialistická a komunistická sdružení v zemi. Na svém prvním kongresu si PSUC dohodla politiku národního usmíření a odmítla ozbrojený boj, který využívaly jako formu nátlaku jiné

²⁴ Během Frankovy diktatury byl katalánský parlament a prezident, jež řídil zdejší samosprávu (*Generalitat*), přesunut do exilu, protože Franco veškeré samosprávy zrušil.

²⁵ *La Alianza Nacional de Fuerzas Democráticas*. Dostupné z izquierdalibre.blogspot.com, staženo dne 15.5. 2009.

skupiny. Svůj boj chtěla strana vést pouze politickými prostředky.²⁶ V 60. letech byla PSUC z těch stran, které prosazovaly smířlivější politiku bez ozbrojeného boje, a proto se těšila oblibě. Jejím jednoznačným cílem bylo podporovat integraci přistěhovalců do společnosti, což také nahrávalo Frankovi, protože příchodem přistěhovalců mohlo z jeho pohledu dojít k eliminaci typické katalánské kultury. PSUC si však něco podobného nepřála, naopak se snažila přistěhovalce plně začlenit, tak aby nedošlo k etnickému konfliktu a aby katalánská kultura byla zachována.²⁷

PSUC byla také činná na univerzitách. Zde bojovala za demokratizaci studentského prostředí a docílila vytvoření výboru na Univerzitě v Barceloně, který byl známý jako „*Inter*“. Její politika obecně směřovala k mladým lidem, respektive k té generaci, co se narodila po občanské válce.²⁸ Tím chtěla oslovit lidi, kteří ji nezažili a nebyli ovlivněni tímto démonizovaným tématem.

3.1.2 CCFPC

Léta 1967 až 1971 jsou charakteristická fragmentací politických hnutí. Mnohá z nich zanikla, nebo byla pozastavena. Postavení politických stran začalo být složité. Po založení Demokratického spolku studentů na Univerzitě v Barceloně (*el Sindicato Democrático de Estudiantes de la Universidad de Barcelona*; SDEUB) byla ze stran vytvořena tzv. *Taula Rodona*, která měla sloužit jako platforma pro společné jednání. Toto shromáždění bylo předchůdcem pozdější Vedoucí rady pro politické síly Katalánska (*Comisión Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya*; CCFPC) vznikuvší v roce 1969. Ve spolku se spojila tato hnutí: zmiňovaná PSUC, Demokratická unie Katalánska (*Unió Democrática de Catalunya*; UDC), Republikánská levice Katalánska (*Esquerra Republicana de Catalunya*; ERC), Karlistická strana Katalánska (*Partido Carlista de Catalunya*; PCC), Národní katalánská fronta (*Frente Nacional de Catalunya*; FNC), Lidová strana Katalánska (*Partit Popular de Catalunya*; PPC) a Sociální sdružení Katalánska (*Convergència Socialista de Catalunya*; CSC). Ukázalo se, že pro strany je těžké komunikovat s katalánskou společností a smazat neblahý dojem, které vytvářelo ono „sektářství“ a fragmentace stran. Ani tato organizace nebyla dostatečně silná pro rozbití společenské izolace stran.²⁹

²⁶ Díez Medrano, Juan. *Naciones divididas: clase, política y nacionalismo en el País Vasco y Cataluña*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas, 1999. Str. 198.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ Balcells, Albert. *El Nacionalismo Catalan*. Madrid: Historia 16, 2002. Str. 178.

3.1.3 AC

Bylo to až Katalánské shromáždění (*Assemblea de Catalunya*; AC), které vzniklo v listopadu 1971 a podpořilo politickou mobilizaci. Plynule navazovalo na CCFPC, ale nebylo jeho pouhým následníkem. AC bylo jedinečné v tom, že sjednocovalo veškerou katalánskou protifrankistickou opozici. U jednoho stolu se scházely politické strany, syndikáty, skupiny zaměstnanců, představitelé univerzitních hnutí, katolické organizace, obchodní kruhy a další. Jeho dynamika ho odlišovala od ostatních podobných organizací. Dokázalo překonat bariéry illegality, přeneslo se přes hranice Barcelony, kde doposud působila veškerá opozice, a docílilo toho, že mělo reprezentaci ve 40 obcích Katalánska. Ve většině z nich neměl přítom antifrankismus mnoho podpory, jelikož v menších městech a vesnicích byly daleko těžší podmínky pro jeho vznik.³⁰

Když bylo roku 1973 pozatýkáno několik členů shromáždění, jeho aktivita se zmenšila, ale nikoliv zastavila. Většina si myslela, že AC by mělo fungovat až dokud nebudou naplněny cíle, které si skupina vytyčila roku 1971 (politická svoboda, amnestie, spolupráce všech španělských regionů proti diktatuře a obnovení autonomie z roku 1932) a dokud nebude nastolena demokracie.³¹ K tomu také došlo. AS byla činná během procesu tranzice a zorganizovala několik demonstrací v Barceloně. S prvními volbami v roce 1977 neměla její činnost již své opodstatnění, proto AC tehdy zmizela ze scény.

3.2. Baskická nacionalistická strana

V Baskicku většího významu dosáhla pouze PNV, i když ne takového jako koalice působící v Katalánsku. Role PNV během Frankovy diktatury klesala, protože Baskicko se začalo výrazně radikalizovat a strana již tyto tendence nemohla uspokojit. To nakonec vedlo v roce 1959 ke vzniku teroristické organizace ETA. ETA byla dítětem frankistické éry a dá se říci, že žádné jiné hnutí vzniknuvší za tohoto období se netěšilo a nadále netěší takovému politickému a společenskému vlivu.³²

3.2.1 Počátky

PNV byla založena známým baskickým nacionalistou, Sabinem Aranou, již na konci 19. století a je tedy v současnosti druhou nejstarší fungující španělskou stranou

³⁰ Balcells, Albert. *El Nacionalismo Catalan...* Str. 179.

³¹ *Ibidem*, str. 180.

³² Poláková, Dora. *Baskický nacionalismus*. Praha: Univerzita Karlova. Fakulta sociálních věd. Institut mezinárodních studií, 2004. Vedoucí bakalářské práce Jiří Kunc. Str. 15.

hned po Socialistické a dělnické straně Španělska (*Partido Socialista Obrero Español*; PSOE). Vznikla v době, kdy Baskové kvůli své podpoře Dona Carlose v karlistických válkách za trest přišli o své tradiční výsady *fueros*. *Fueros* byly v té době jediným prostředkem jak vyjadřovat svou identitu. Tyto zvláštní výsady totiž omezovaly možnost vnějších zásahů do finančních, politických a právních záležitostí ze strany vlády a posilovaly u Basků vědomí vlastní identity v rámci provincie, i když jim současně nedávaly žádný pocit národní sounáležitosti.³³ Je zřejmé, že právě zrušením *fueros* nastala nová éra baskického nacionalismu. PNV byla založena s cílem znovunabytí ztracených výsad a vytvoření nezávislého baskického státu.

3.2.2 Krize

Od té doby se PNV vyvíjela a různě se přizpůsobovala době. Bohužel právě druhá polovina frankistické éry byla údobím, kdy si PNV na frankismus takřikajíc zvykla. Leadeři PNV se ujistili, že ekonomický rozvoj všechny kruhy uspokojí a dovede podnikatele a nacionalisty k tomu, aby již proti režimu neprotestovali.³⁴ Nacionalisté ovšem nesledovali toliko ekonomický vývoj, jako spíše možnost projevit se jako Baskové, a ta jim byla i nadále odepřena. Baskickou opozici tak zasáhla krize, přičemž konec diktatury se zdál vzdálený.

Na konci 60. let přišli do strany noví leadeři a její struktura se změnila. Byl dán prostor mladým lidem, což s sebou neslo konflikt se stranickými veterány a jejich přístupy.³⁵ Zde se začíná datovat historie teroristické organizace ETA, která vznikla na základech PNV právě v řadách mladých lidí a studentů. Jakkoliv si PNV udržovala svou pozici v exilové baskické vládě až do skonání diktatury, do čela nacionalistické opozice v Baskicku se počínaje 60. lety dostala právě tato nová organizace: ETA.³⁶ PNV už nemohla naplnit požadavky Basků, byla příliš konformovaná režimu a jen těžko mohla přinést něco nového a radikálně zasáhnout do stávající situace.

³³ Collins, R. *Baskové...* Str. 235.

³⁴ Granja Sainz, José Luis de la, Pablo, Santiago de (eds.). *Historia del País Vasco y Navarra en el siglo XX*. Madrid: Biblioteca Nueva, 2002. Str. 104.

³⁵ *Ibidem*, str. 105.

³⁶ *Ibidem*, str. 108.

4. Projevy nesouhlasu

Franco svými zákony na jedné straně cíleně potlačoval regionální hnutí, na druhé straně zavedl neprůchozí centralizované kontroly přes celý politický a institucionální život. Na přelomu 60. a 70. let politická represe nakonec vedla k vytvoření ozbrojených separatistických skupin na třech územích s nejsilnější kulturní diferenciací: v Baskicku, Katalánsku a Galicii.³⁷

Paradoxně tedy právě vlivem Frankových restrikcí nacionalistické tendence nabývaly na síle a radikalizovaly se. Objevovaly se projevy odporu proti diktatuře v Katalánsku i Baskicku, množily se stávky a s tím i odborová hnutí. Opozice začala vzrůstat i v řadách studentstva, které se stalo jednou z nejvýznamnějších složek organizovaného odporu. Samostatnou kapitolou jsou pak katolické organizace, které byly tradičně spjaté s ochranou kultury.

Dalším projevem byl nebývalý vznik politických hnutí a stran, o kterých byla řeč v minulé kapitole. Tím se jasně diferencovala politická sféra ve Španělsku. Jednotlivá hnutí zahrnovala celé politické spektrum. Nebyla tedy nutně separatistická, naopak, takové strany a hnutí vznikaly sporadicky. Často např. vznikla strana levicově orientovaná se sociálními tématy, která ovšem zahrnovala požadavek uznání práva národa na sebeurčení a jistou formu autonomie. Jen málo uskupení bylo skutečně separatistických a jen málo z nich se projevilo teroristickou činností tak, jako tomu bylo u baskické organizace ETA. I v Katalánsku sice vznikly jisté skupiny, které prováděly atentáty, nikdy však nedosáhly význačného vlivu. Jedinou skutečnou vlivnou organizací tohoto druhu tak zůstala ETA, která nezastavila svou činnost ani po pádu Frankova režimu.

4.1. Studentská hnutí

Jedním z nejvýraznějších projevů nesouhlasu s Frankovým režimem byla studentská hnutí na univerzitách. Studenti byli ve svých postojích nejradikálnější, a tak není divu, že především v Baskicku právě od těchto mladých lidí vedla cesta k separatismu a terorismu.

³⁷ Luengo, Julian et al. From Centralism to Decentralization: The Recent Transformation of the Spanish Education System. *European Education*. Vol 37, no.1. Léto 2005. Str. 48.

4.1.1 Katalánsko – Univerzita v Barceloně

První větší katalánské studentské hnutí vzniklo v roce 1963, bylo to Demokratické studentské sdružení Katalánska (*Asociació Democràtica d'Estudiants de Catalunya*; ADEC). Jeho činnost byla koordinována centrální organizací Konfederace pro demokratickou univerzitu Španělska (*Confederación por una Universidad Democrática en España*; CUDE).³⁸ Centrem studentského odporu se pak stala Univerzita v Barceloně (*Universidad de Barcelona*), kde v roce 1966 vzniklo oficiální organizované hnutí odporu SDEUB. Hnutí chtělo v první řadě započít strukturální změny na univerzitě, v čemž jej podporovala většina vyučujících i část inteligence. Jejich počínání ale nebylo lehké. Studenti museli čelit velkým represím, a to i ze stran univerzity. V roce 1966 bylo vyhozeno 69 univerzitních profesorů a rektor tehdy potrestal i několik studentů ztrátou zápisného. Organizace byla prohlášena za nelegální a členové jejího vedení byli odsouzeni na 6 měsíců vězení.³⁹ Tehdy se poprvé od občanské války v Katalánsku spojila veškerá opozice. Vznikla již zmiňovaná *Taula Redonda*, kde se opozice domlouvala na společné strategii proti Frankovi, a následně CCFPC pro koordinaci politických stran.⁴⁰

Studentské hnutí v Katalánsku mělo tedy nemalou zásluhu na tom, že politická opozice v regionu podstatně zesílila. Samo se ale bohužel ve vlivných pozicích neudrželo. Od roku 1968 se studentský boj rozpustil na několik extrémních proudů, čímž byl osud studentského hnutí zpečetěn. Na začátku 70. let zůstala jen slabá nejednotná studentská opozice, která se omezovala na občasné učitelské stávkové a studentské bouře.

4.1.2 Baskicko – Univerzita v Bilbao

V 60. letech začalo nejen v Baskicku docházet k četným změnám, které ovlivnily i zdejší hnutí; ať už to byl kontakt s novou evropskou levicí nebo vznik dělnických hnutí v industriálních oblastech. V 60. letech proto zesílilo studentské hnutí na Univerzitě v Bilbao (*Universidad de Bilbao*). Především na poli uměleckých oborů, jako byla hudba a literatura, zesilovalo národní baskické cítění a tyto skupiny studentů začaly propagovat baskickou kulturu.⁴¹ Protože mnoho studentů na univerzitě inklinovalo

³⁸ Diez Medrano, Juan. *Naciones divididas...* Str. 206.

³⁹ Balcells, Albert. *El Nacionalismo Catalán...* Str. 174.

⁴⁰ Diez Medrano, Juan. *Naciones divididas...* Str. 207.

⁴¹ Corcuera Atienza, Javier. *Política y derecho. La construcción de la autonomía vasca*. Madrid: Centro de Estudios Constitucionales, 1991. Str. 73.

k levicovým hnutím, dostalo se do kontaktu s radikálními a marxistickými myšlenkami. Odsud vedla cesta jedné skupiny studentů Univerzity v Bilbau k založení skupiny *Ekin*. Ta se později přerodila v dobře známou teroristickou organizaci ETA, která se původně zakládala právě na obhajování marxistických idejí. Když se proto později začala dělit na novou a starou, ta nová dala základ Komunistické straně Španělska.⁴² Studenty v Bilbau můžeme proto označit za zakladatele levicového hnutí v Baskicku. To ovšem nikdy nebylo tak jednotné jako levice v Katalánsku, což mimo jiné vedlo k jeho radikalizaci.

4.2 Odbory

Odborová hnutí představovala další silnou stránku baskické a katalánské opozice. Jak již bylo řečeno v předchozích kapitolách, jedním z hlavních argumentů nacionalistů byl silný ekonomický rozvoj v porovnání se zbytkem země. Imigranti, jak ti zahraniční, tak ti z ostatních španělských regionů, přicházející do obou regionů s vidinou lepších pracovních nabídek, pak komplikovali proces národního uvědomění v Baskicku a Katalánsku. Odborová hnutí jsou proto s mým tématem neodmyslitelně spjatá. V mých dvou studovaných regionech byly odbory nadmíru silné. Regiony často provokovaly Franka stávkami dělníků, zvláště v období, kdy byl vydán již zmiňovaný stabilizační plán. Toto ekonomické oživení, oživilo i odhodlání dělníků, kteří chtěli dosáhnout zvýšení svých příjmů za každou cenu. U státních podniků i soukromých vlastníků nakonec uspěli. Zaměstnavatelé totiž nechtěli vlivem zastavení produkce riskovat další problémy. Franco se ale na celou situaci díval jinak, sociální neklid spojoval i nadále se zahraničními komunistickými a zednářskými agitátory.⁴³

Tyto projevy byly spíše apolitické, nacionální cítění v nich ale bylo patrné.

4.2.1 Baskické odbory

V Baskicku se odborové hnutí vytvářelo v rámci celonárodní organizace Dělnické výbory (*Comisiones Obreras*, CC.OO.⁴⁴) pod názvem Baskické dělnické výbory (*CC.OO. de Euscadi*) a zrodilo se v 50. a 60. letech v průmyslových zónách Vizcaya a Guipuzcoa⁴⁵. Jeho situace byla od začátku složitá, protože pod tíhou Frankova režimu nebylo naplno možné rozvinout svou aktivitu. Organizace fungovala zcela ilegálně a

⁴² Corcuera Atienza, Javier. *Politica y derecho...* Str. 74.

⁴³ Preston, Paul. *Franco*. Praha: BB Art, 2001. Str. 580.

⁴⁴ Výbory měly své regionální sekce, odtud mluvíme o Baskických dělnických výborech (*CC.OO. de Euscadi*) nebo o Katalánských dělnických výborech (*CC.OO. de Catalunya*).

⁴⁵ Baskické provincie.

bojovala proti potlačování demokratických svobod.⁴⁶ Dělnické hnutí bylo tedy spjato s ekonomickým rozvojem a s touhou vytvořit silnou dělnickou třídu, která by nebyla zasažena neúspěchem z dob po občanské válce. Navíc se očekávalo, že bude s jeho činností spjato uznání jisté právní normy z roku 1959 – Zákon o kolektivních smlouvách (*La Ley de Convenios Colectivos*). Tato norma měla zajistit, aby zaměstnavatelé a zaměstnanci měli společnou platformu pro nastavování platů a pracovních podmínek a aby se zaměstnanci celkově více zapojili do běhu pracovního trhu.⁴⁷

Na počátku 60. let bylo hnutí i přes svou ilegalitu úspěšné, respektive bylo hodně vidět. V roce 1962 se v nejprůmyslovější provincii Vizcaya konalo několik stávek. Zde se sešli jak přívrženci komunismu, socialisté i právě nacionalisté. Vznikl tak Dělnický výbor ve Vizcaye, který se později zařadil do centrální organizace CC.OO. Akce hnutí se množily, až v roce 1966 se CC.OO. rozhodly zúčastnit voleb do odborů a zvítězily proti oficiální kandidatuře vlády. I když se režim samozřejmě snažil znemožnit účast nevládních kandidátů na provinční a regionální úrovni, vláda během těchto voleb neprovedla žádnou větší represí. S koncem frankismu pak stávek ve Vizcaye přibývalo, v roce 1974 jich bylo dokonce 150. V polovině 60. let se začala silně ozývat i Guipúzcoa, která dokonce v jednu chvíli předčila počtem stávek Vizcayu.⁴⁸ Jak již bylo řečeno v úvodu podkapitoly, šlo o přímou reakci na stabilizační plán. Plán, který měl zemi stabilizovat, tak místo toho podnítil bouře a přilil oleje do ohně.

4.2.2 Katalánské odbory

Podobně na tom bylo Katalánsko, kde před 60. léty neexistovalo žádné velké odborové hnutí a jediné dělnické ideje prosazovaly politické strany. Jako prvního reprezentanta odborů proto můžeme označit socialistickou stranu PSUC. Jak již bylo řečeno výše, jedním z témat, na které se strana zaměřovala, byl příchod imigrantů, proto měla blízko k odborům. Imigranti totiž představovali jádro pracovní síly. Jakkoliv se dostávali do konfliktu s katalánským národním cítěním, PSUC vyřešila tuto situaci diplomaticky a začala se vyslovovat pro jejich plnou integraci do katalánské kultury.⁴⁹ Strana si plně uvědomovala, že vyvolání konfliktu by katalánskému nacionalismu i ekonomice neprospělo.

⁴⁶ *Historia de CC.OO. de Euskadi*. Dostupné z www.ccoo-euskadi.net, staženo dne 20.5. 2009.

⁴⁷ Granja Sainz, José Luis de la, Pablo, Santiago de (eds.). *Historia del País Vasco...* Str. 106.

⁴⁸ *Ibidem*, str. 106-107.

⁴⁹ Díez Medrano, Juan. *Naciones divididas...* Str. 198.

V roce 1962 se v Katalánsku konečně zformovalo ilegální Katalánské odborové hnutí (*CC.OO. de Catalunya*). Podobně jako v Baskicku i v Katalánsku bylo velice konfliktní a aktivně se podílelo na podpoře regionální kultury. Např. se zasloužilo o vytvoření organizačního výboru na Barcelonské univerzitě.⁵⁰

V roce 1964 vznikem Ústředního dělnického výboru v Barceloně (*La Comisi6n Obrera Central de Barcelona*; COCB) získalo Katalánsko další silnou skupinu, která spojovala dělníky z řad komunistů, křesťanských demokratů a socialistů. COCB na rozdíl od jiných podobných uskupení v dalších regionech Španělska závisela na politických rozhodnutích. To mělo své výhody i nevýhody. Tou největší nevýhodou byla ideologická roztržštěnost. Četné debaty narušovaly jednotu organizace.⁵¹ Až od dva roky později byl vytvořen stabilní orgán, který sdružoval veškeré výbory v Katalánsku, Národní dělnický výbor Katalánska (*Comisi6n Obrera Nacional de Catalunya*; CONC). Výbor od svého vzniku demonstroval, že jeho cílem není jen obnovení demokratických svobod, ale také boj za národní svobody Katalánska. V tomto navazoval na předchozí katalánské dělnické hnutí a jeho progresivní ideje.⁵²

4.3 Úloha církve

Pro silný katolický ráz Španělska byly další podstatnou součástí opozice katolické spolky a jejich hlasatelé. Frankův vztah k církvi byl složitý. Sám byl vychováván jako zapřísáhlý katolík, avšak během svých pozdějších vojenských tažení v Maroku se od víry odvrátil. Rychle ale pochopil, jakou má církev ve Španělsku úlohu a jak mu může být prospěšná. Po uzavření konkordátu s Vatikánem roku 1953 Franco církvi slíbil, že bude moci ovlivňovat proces vzdělávání a nezávisle na něm nabírat nové věřící, jakožto oficiální státní instituce. I když i nadále byl vzájemný vztah poznamenán konflikty, Franco konkordátem získal, co potřeboval. Zejména mohl obnovit královskou výsadu, díky níž ovlivňoval volbu biskupů a Vatikánu dával zřetelně najevo, který z kandidátů mu nejlépe vyhovuje. To se projevilo právě v regionech, kterými zmítaly nacionalistické vášně – Katalánsku a Baskicku.⁵³

Obecně tedy za frankismu platilo, že kdo nevěřil, byl antifrankistou, to ale neznamenalo, že by uvnitř církve nevznikala opozice, zvláště v bouřících regionech. Od 60. let se celkově ve Španělsku začalo mnoho církevních představitelů od režimu

⁵⁰ Diez Medrano, Juan. *Naciones divididas...* Str. 198.

⁵¹ Balcells, Albert. *El Nacionalismo Catalan...* Str. 175.

⁵² *Las Comisiones Obreras*. Dostupné z www.ccoo.cat, staženo dne 20.5. 2009.

⁵³ Preston, Paul. *Franco...* Str. 515-516.

distancovat a Franco jakoby přestával mít kontakt s moderním katolicismem. I Svatý stolec začal zpochybňovat legitimitu režimu. Tato nová orientace církve posílila nacionalisty v Baskicku a Katalánsku, kteří podle Paula Prestona nyní „mohli argumentovat tím, že Frankovy diktátorské způsoby jsou proti učení církve.“⁵⁴ Katolická církev měla obecně silný vztah k sociálním a kulturním tématům, proto se také na regionální úrovni zabývala ochranou jazyka a typické kultury a oponovala takovým postupům, jako byl národnostní útlak. Nadto v Baskicku i Katalánsku byla religiozita poměrně silná, v porovnání se zbytkem Španělska až neprůměrná.

4.3.1 Baskická religiozita

V Baskicku bylo náboženství bráno po vzoru Aranova učení ve smyslu etickém, a proto bylo často zaměnitelné s nacionalismem.⁵⁵ Církev měla v Baskicku natolik neochvějnou pozici, že začala okupovat politiku. Náboženství začalo být posuzováno s pohledu politiky a ta se dostala do centra nacionalistických debat. Došlo tedy k jakési sakralizaci politiky.⁵⁶

Asi nejzajímavější v tomto ohledu byla přímá podpora církve směřovaná k teroristické organizaci ETA. Církev byla v organizaci doslova přítomná. Nejen, že ji otevřeně podporovala a zajišťovala její infrastrukturu, ale mnoho jejích leaderů dostalo katolickou výchovu a někteří v jejich řadách byli dokonce kněží, kteří podporovali radikálnější strategii. I z tohoto důvodu se církev zdráhala odsoudit organizaci ETA po pádu frankismu.⁵⁷ Zde naopak můžeme mluvit o jasné sekularizaci církve. Vztah byl tak oboustranně výhodný. ETA si díky spolupráci s církví udržovala silného spojence pro boj s Frankem a církev se skrze hnutí ETA mohla dostat k politickému dění a účastnit se boje za osvobození Baskicka. Tímto dokázala ospravedlnit své napojení na pozdější teroristickou organizaci.

4.3.2 Katalánská religiozita a Jordi Pujol

V Katalánsku bojovaly katolické skupiny za uchování katalánské kultury a identity. Představovaly změnu přístupu církve k sociálním problémům, které byly vytvořeny industrializací. Katalánská církev aktivně podporovala antifrankistické strany

⁵⁴ Preston, Paul. *Franco...* Str. 595.

⁵⁵ Pérez-Agote, Alfonso. *Las raíces sociales del nacionalismo vasco*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas, 2008. Str. 121.

⁵⁶ *Ibidem*, str. 124.

⁵⁷ Ben-Ami, Shlomo. Basque Nationalism between Archaisms and Modernity. *Journal of Contemporary History*. Vol. 26, No. 3/4. Str. 504.

a vytváření katalánských politických organizací. Jednou z takových byla skupina nazvaná „CC“, která prezentovala křesťanské, katalánské a pokrokové ideje. Spojovala sociální otázky s katalánským nacionalismem. Jedním z leaderů byl i pokrokový katalánský kněz Jordi Pujol, který se však od strany později oddělil, protože stranou začal zmítat vnitřní boj a oddálila se od svých původních cílů.⁵⁸ Ty byly dané v podstatě jejím názvem. Název CC v sobě skrýval počáteční písmena slov *cristiano* (křesťanský) a *catalan* (katalánský).⁵⁹

Nejvýraznějšímu pokrokovému kněžimu z Katalánska je potřeba věnovat více prostoru. Byl to Jordi Pujol, který původně obhajoval myšlenku federalizace Španělska, až se v 70. letech začal vyslovovat pro autonomii regionu. Pujol spojil šíření křesťanských hodnot se zachováním základních prvků katalánské identity. Jeho hlavním cílem bylo urovnat rozepře v katalánské společnosti a v tomto smyslu se také vyjadřoval o integraci imigrantů. V Katalánsku chtěl vytvořit kompaktní národ, který sám definoval jako původní a v tomto smyslu jedinečný. Za hlavní pilíře národní identity považoval jazyk a kulturu.⁶⁰

Pujol si taktéž uvědomoval, že síla regionu spočívá v jeho industrializaci a že by tedy z Katalánska mělo být vytvořeno finanční centrum. Pro Pujola znamenal nacionalismus něco víc. Nešlo mu pouze o hesla, nápisy či letáky, šlo mu o duchovní stránku věci a ta rozhodně nebyla čistě poetická. Pujol si uvědomoval, že pokud by Katalánsko nebylo ekonomicky silné a politicky a sociálně jednotné, nikdy by nemohlo obstát v boji proti útlaku ze strany Franka. Jordi Pujol byl proto velmi politicky činný a prováděl různé kampaně související s ochranou katalánštiny a katalánského národa. Příkladem je konflikt z června 1959 s Luisem Galinsogou, ředitelem *La Vanguardia*⁶¹, který vulgárně urážel přítomné na jisté katalánské slavnosti za mluvení v katalánštině. Pujol na tento trapný incident, při kterém Galinsoga potupil vše, co bylo katalánské, reagoval kampaní na obhajobu jazyka, ve které také požadoval Galinsogovo odstoupení. Ostatní vyzýval k bojkotu deníku a protestním akcím a výsledkem bylo skutečně Galinsogovo odvolání.⁶² Případ povzbudil nejen samotného Pujola, ale i celou katalánskou společnost. Jedním z jejich nejvýraznějších projevů byl podepsání tzv. „Manifestu sto“ (*Manifest el Cent*). Pod něj se podepsalo sto katalánských intelektuálů,

⁵⁸ Diez Medrano, Juan. *Naciones divididas...* Str. 200.

⁵⁹ *Activista*. Dostupné z www.jordipujol.cat, staženo dne 15.5.2009.

⁶⁰ Diez Medrano, Juan. *Naciones divididas...* Str. 201.

⁶¹ Španělský národní deník typický svou pravicovou orientací.

⁶² Diez Medrano, J. *Naciones divididas...* Str. 202-203.

kteří požadovali, aby se na školách zavedlo vyučování v katalánštině a aby byly zlegalizovány organizace propagující katalánskou kulturu.⁶³

Dalším význačným projevem byly tzv. „Palácové události“ (*Fets del Palau*) z roku 1960, po kterých se sám Pujol dostal na dva roky do vězení. Šlo o další slavnost, tentokrát o stoleté výročí Joana Maragalla⁶⁴, při kterém se měly zpívat písně na základě Maragallových básní. Problém nebyl ani tak v projevu v katalánštině, jako spíše v jedné konkrétní básni – „Píseň o vlajce“ (*El cant de la Senyera*). Performance této básně byla kvůli jejímu silně nacionalistickému obsahu úřady oficiálně zakázána. Úřady si však neuvědomily, že šlo o zcela zásadní píseň, kterou nacionalisté nemohli vynechat ze svého repertoáru. Ti proto na zákazy nedbali a začali rozdávat texty k této básni a na slavnosti ji skutečně přednesli. Za hlavního organizátora byl označen právě Pujol a společně s ním byl před vojenským soudem odsouzen i tiskař, s kterým spolupracoval už při případu Galinsoga.⁶⁵

Pujol měl pro Katalánce význam zejména z hlediska duchovního, a to nejen proto, že byl kněží. Dokázal v lidu udržovat pocit národního uvědomění i v době, kdy se většina cítila diktaturou znavená a demotivovaná. Pujol byl ale z těch, který ve svém snažení neustál a nadále rozvíjel bohatost katalánské kultury. V letech 1964 až 1974 se snažil probouzet potlačovanou katalánskou kulturu a sám toto období příznačně nazval „Budování země“ (*Hacer país*). Hned na začátku z jeho popudu vznikla skupina Informační centrum sblížení a podpory (*Centre d'Informació, Recerca i Promoció; CIRP*), která se původně orientovala na překládání zahraničních novinových článků do katalánštiny. Začala financovat slovníky v katalánštině, podporovala nakladatelství, časopisy a hudební průmysl.⁶⁶ Díky Pujolovi tak katalánština zůstala živá.

4.4 Terorismus a separatismus

Separatistická a potažmo teroristická hnutí jsou nejviditelnějším projevem nacionalismu v Baskicku a Katalánsku. Oba pojmy spolu úzce souvisí, avšak neznamenají to samé. Separatismus je podle Žaloudkovy Encyklopedie politiky „snahou o odloučení části státního území, obvykle na etnickém základě“.⁶⁷ Terorismus je oproti tomu klasifikován podle práva jako trestný čin. Je spíše prostředkem pro zastrašování

⁶³ Díez Medrano, Juan. *Naciones divididas...* Str. 203.

⁶⁴ Významný katalánský básník.

⁶⁵ Díez Medrano, J. *Naciones divididas...* Str. 203.

⁶⁶ *Activista*. Dostupné z www.jordipujol.cat, staženo dne 15.5.2009.

⁶⁷ Žaloudek, Karel. *Encyklopedie politiky*. Praha: Libri, 2004. Str. 403.

odpůrců nebo ovlivňování veřejnosti.⁶⁸ Finální cíl zůstává v našem případě stejný – oddělení území.

V každém ze dvou srovnávaných regionů se separatismus a terorismus v 60. a 70. letech objevil, jen jeho působení bylo různé. Zatímco terorismus v Katalánsku nikdy nepřesáhl hranici drobných útoků a můžeme zde spíše mluvit pouze o separatistických tendencích, Baskicko je dodnes příkladovým separatistickým územím, kde se terorismus vyskytuje i v moderní době. Ne všichni Baskové se s touto ideou ale ztotožňují a ne všichni se souhlasně staví k terorismu.

4.4.1 Katalánský separatismus

Katalánsko bylo vždy, co se separatismu týče, umírněnější a během období frankismu zde existovaly skutečně jen malé ostrůvky tohoto smýšlení. Když úsilí katalánských separatistů srovnáme s tím, kam došly katolické skupiny a sama PSUC, byl jejich význam jen marginální. Nejvýznamnější organizací tohoto druhu byla FNC, která spolupracovala se studenty a podílela se také na ochraně kultury Katalánska.⁶⁹ Separatismus tedy nutně neobsahuje terorismus. FNC navíc nikdy neměla dostatečné prostředky na to, aby mohla rozvinout svou činnost do takových dimenzí. Až do konce 60. let proto její vliv zůstal nevýznamný.

Důvodem byly i klasické ideologické rozepře uvnitř skupiny. V roce 1969 se z FNC oddělila frakce s názvem Socialistická strana za národní osvobození katalánského území (*Partit Socialista d'Alliberament Nacional Dels Països Catalans*; PSAN), která byla jednoznačně separatistická a dokonce zde probíhala diskuse o následování příkladu baskické ETA. To vedlo k dalšímu štěpení organizace na vojenskou a nevojenskou složku, jako tomu ostatně bylo právě u ETA. Vojenská část PSAN (pod názvem PSAN-p⁷⁰) se ale na příliš ozbrojených akcí nezmohla.⁷¹ Vlnou násilností v letech 1969 a 1971 se zapsala do paměti jen další skupina, Katalánská fronta osvobození (*Front d'Alliberament Català*; FAC). Akce však proběhly takřka bez povšimnutí veřejnosti, zejména proto, že se atentáty, až na jednu výjimku, obešly bez obětí na životech. Ani jedno ze dvou uskupení si v Katalánsku tedy nezískalo větší podporu.⁷²

⁶⁸ Adamová, Karlina et al. *Politologický slovník*... Str. 253.

⁶⁹ Diez Medrano, Juan. *Naciones divididas*... Str. 204.

⁷⁰ „P“ od slova *provisional*, tedy dočasný, které používala i irská organizace IRA.

⁷¹ Diez Medrano, J. *Naciones divididas*... Str. 204.

⁷² *Ibidem*, str. 205.

4.4.2 Baskický separatismus a ETA

V případě baskické ETA tomu ovšem bylo naopak. Jakkoliv se ETA od začátku profilovala jako studentská organizace hájící jedinečnost baskického jazyka, „protišpanělství“ a nezávislost území, většina států a mezinárodních organizací jí dnes vnímá jako čistě teroristickou organizaci. K tomuto stádiu došla ETA postupným vývojem. Od svého vzniku v roce 1959 byla zcela běžnou nacionalistickou organizací, která reagovala na jakousi krizi baskického nacionalismu, zejména uvnitř PNV. I když mnoho Basků vzhlíželo k exilové baskické vládě a ke členům PNV jako ke svým národním reprezentantům, šance, že by se nacionalistické cítění vzchopilo, se zdála vzdálená. Zvláště když se přišlo na to, že někteří členové PNV prosperují z Frankovy podpory. Tito lidé sice nadále byli uvědomělí nacionalisté, ale upustili od boje s frankismem. Protiklady ve středu společnosti způsobily onu krizi baskického nacionalismu. Odpovědí na tuto krizi bylo vytvoření skupiny *Ekin* studenty Univerzity v Bilbao již na začátku 50.let. Název skupiny udával její charakter a důvod pro pozdější rozdíly mezi ETA a PNV. *Ekin* znamená „dělat“ a pro mladé lidi, kteří skupinu vytvořili, to znamenalo především odmítnutí již zastaralé a irelevantní PNV. Skupina *Ekin* měla být nadstavbou PNV. Tito mladí lidé pocházeli většinou z nacionalistických rodin, neudržovali však kontakt z PNV, neboť zastávali názor, že se PNV posunula jen málo od doby, kdy Franco v roce 1937 dobyl Baskicko.⁷³

Do čela se postavil José Luis Alvarez Emparanza a *Ekin* začala hájit aktivnější postup vůči frankistickému režimu, včetně ozbrojeného boje. Nabrala velkých rozměrů a v druhé polovině 50. let už neexistovaly politické rozdíly mezi ní a PNV. Nakonec došlo k dohodě o fúzi s mládežnickou organizací pod PNV, Baskickou mládeží (*Euzko Gaztedi*; EG), která pak přijala název Baskická mládežnická síla (*Euzko Gaztedi Indarra*; EGI). To *Ekin* napomohlo zejména v tom ohledu, že získala přístup k mladým lidem, zejména na vesnicích a v kruzích daleko širších než byly ty univerzitní.⁷⁴

Mohlo by se zdát, že se *Ekin* nakonec s PNV sblíží. Nastaly ale problémy, zejména ze strany PNV, která považovala *Ekin* za nebezpečnou militantní skupinu a některé z jejich členů označila za teroristy. *Ekin* na druhé straně požadovala odhodlanější a aktivnější přístup vůči španělskému útlaku. Rozkol s PNV, který vedl ke vzniku ETA, proto nevznikl kvůli neshodě v otázce možného ospravedlnění ozbrojeného boje, ale pro neslučitelnost jedné skupiny aktivistů a strany, která věřila, že

⁷³ Sullivan, John. *El Nacionalismo vasco radical: 1959 – 1986*. Madrid: Alianza, 1988. Str. 34 -35.

⁷⁴ *Ibidem*, str. 37.

lidové slavnosti a jiné kulturní události představují samy o sobě dostatečně přímou politiku.⁷⁵

K první teroristické akci došlo až v roce 1961. Šlo o násilné vykojení vlaku s frankistickými veterány. Rok na to se v Bilbau konalo 1. shromáždění ETA, kde byl přijat její program. Ač se ETA, respektive skupina *Ekin*, zrodila jako organizace, která se sama definovala jako patriotická, demokratická a nekonfesionální, tak vlivem nacionálních hnutí na Kubě, v Alžírsku nebo Vietnamu se její program nakonec zvolil marxisticky orientovaný směr jako prostředek osvobození baskického území. V roce 1967 se definitivně ETA po četných dohadech mezi jednotlivými proudy uvnitř organizace označila za „baskické socialistické hnutí za národní osvobození“. Tím si ETA určila jasný cíl, baskickou samostatnost, který spojoval všechny tendence uvnitř organizace.⁷⁶

I přes jednotný cíl, se však ETA v druhé polovině 60. let začala dělit na jednotlivé frakce. Nejprve se odtrhla minoritní krajně levicová „Nová ETA“ (*ETA-Berri*), u které nacionální tendence hrály okrajovou roli. Skupina se orientovala na napojení na CC.OO., marxistické ideje a sociální témata. Později z této skupiny vzešlo Komunistické hnutí Baskicka.⁷⁷ Tímto se radikalizovala zbylá většinová část ETA vystupující pod názvem „Stará ETA“ (*ETA-Zaharra*) nebo někdy také „Ano ETA“ (*ETA-Sí*), aby se jasně odlišila od druhé skupiny. „Stará ETA“ se považovala za jedinou pravou původní organizaci a jako taková vystupovala. Ze čtyř sekcí, na které se tato ETA dělila (vojenská, politická, kulturní a dělnická), vždy převažovala vojenská, proto se koncem 60. let začaly množit ozbrojené útoky a atentáty a ty přinesly další štěpení na ETA-V a ETA-VI. ETA bohužel selhala ve snaze skloubit marxistické a nacionalistické prvky organizace, proto ETA-VI zůstala věrná marxistickým prvkům a přepokládala vznik revoluční strany, zatímco ETA-V upřednostnila nacionalistický boj. Nakonec se však ukázalo, že odklonem od vypjatého nacionalismu ETA-VI začala ztrácet přívržence a ti se naopak začali přiklánět na druhou stranu.⁷⁸

Počátkem 70. let ETA zesílila činnost. Mimo jiné šlo reakci na procesy z Burgosu, kterým se více věnuji v poslední kapitole. Až 20.prosince 1973 provedla monstrózní atentát na prvního premiéra frankistické éry admirála Carrera Blanca v Madridu. Atentát

⁷⁵ Sullivan, John. *El Nacionalismo Vasco...*, str. 39.

⁷⁶ Fusí, Juan Pablo. *El País Vasco. pluralismo y nacionalidad*. Madrid: Alianza, 1984. Str. 211.

⁷⁷ Sullivan, John. *El Nacionalismo Vasco...* str. 66-67.

⁷⁸ *Ibidem*, str. 106.

Bakalářská práce

byl jedním z nejvýraznějších a nejbrutálnějších činů z celé historie baskické organizace. Od té chvíle se jedním z hlavních cílů ETA-V staly bezpečnostní síly.

Celkově se tak ETA stala neskutečným fenoménem frankistické éry a dodnes je ETA problémem, kterému musí španělský stát čelit.

5 Pád Frankova režimu a období tranzice

5.1 Frankova poslední léta

K silnému oslabení Frankova režimu došlo počátkem 70. let a toto období skončilo diktátorovou smrtí roku 1975. Navždy tedy zůstane otázkou, kam by se režim vyvíjel nebýt Frankova konce. Poslední údobí Frankovy vlády bylo ve znamení umírněných reforem, které prováděl pozdější premiér Arias Navarro. Pro jednotlivé národy bylo podstatné, že umožnil legalizaci některých organizací, čímž bylo nakročeno k demokratizaci společnosti. V Katalánsku se stalo hlavním aktérem zmiňované Katalánské shromáždění, které začalo organizovat politickou sféru a podílelo se i na společenských akcích. Stalo se mluvčím Katalánska a obhájcem jeho práva na autonomii a vlastní jazyk, který chtělo posunout do role úředního jazyka. V Baskicku nadále narůstal vliv ETA, která si na poslední údobí Frankova režimu schovala nebrutálnější atentát ve své historii, již připomínaný atentát na prvního Frankova premiéra admirála Carrera Blanca.

Franco si v tomto posledním období své moci zejména neuvědomoval, že si mocenské špičky upevňují své pozice pro případ, že abdikuje. V rámci Falangy existovala celá škála směrů; od fašisticky zaměřené extrémní pravice až po progresivní *aperturistas*, k nimž náležel zejména liberální Manuel Fraga. Frankovi stoupence znepokojoval zejména stupňující se neklid na univerzitách a v továrnách a nejvíce pak hrozba, kterou představovala ETA. Její vlna terorismu na konci 60. let otrásla mýtem nezranitelnosti, kterým se chlubil frankistický režim. Franko se nakonec nechal přesvědčit a reagoval procesem se 16 baskickými nacionalisty, především z řad ETA.⁷⁹

5.2 Procesy z Burgosu

V tuto chvíli se oba regiony spojily a vyjádřily jasný nesouhlas s režimem. Přímo před Frankovým očima se na protest zapálil člen PNV, Joseba Elósegui. V Katalánsku se 12. prosince uzavřelo asi 250 intelektuálů a umělců v opatství Montserrat na protest proti těmto tzv. procesům z Burgosu. Za vraždu policistů v nich bylo odsouzeno k smrti 6 členů ETA.⁸⁰ Celý proces byl bedlivě sledován mezinárodní veřejností, zejména proto, že soud se vyznačoval nedemokratičností; nesoudil pouze obviněné členy ETA, ale celou organizaci. Nakonec šlo o jakýsi soud s frankismem jako takovým. Mezi umělci,

⁷⁹ Preston, Paul. *Franco...* Str. 620.

kteří se uzavřeli v Montserratu, byl např. i známý malíř Miró, univerzitní profesori, spisovatelé a další. V manifestu, který intelektuálové podepsali, vyjádřili svou podporu baskickému lidu. Požadovali zrušení trestů smrti pro odsouzené Basky a také vytvoření takového režimu, který by zaručoval právo na sebeurčení národů ve Španělsku.⁸¹

Ortel měl být záhy Frankem potvrzen a ten se jej skutečně chystal podepsat. Zde sehrál důležitou roli ministr zahraničí López Bravo, který se ve svém dlouhém projevu na ministerské schůzce vyslovil pro zmírnění rozsudků. I když ne všichni členové kabinetu byli stejného názoru, Franco nakonec ustoupil liberálnímu křídlu a rozsudky zmírnil na dlouhodobé tresty. Pohroma se nekonala jen na poli mezinárodních vztahů, ale i na domácí půdě. V zemi se následkem procesů dramaticky změnil poměr sil. Opozice se sjednotila jako nikdy předtím, velmi kriticky se začala ozývat i církve a Falangu začali opouštět její umírnění členové. Franco přestával mít situaci pod kontrolou.⁸²

Španělsko se pak ještě ke konci Frankova působení dostalo podruhé do izolace, když i přes protesty mezinárodní veřejnosti bylo tentokrát skutečně popraveno 5 teroristů z ETA a ultralevicové organizace Revoluční antifašistické patriotické hnutí (*Frente Revolucionario Antifascista y Patriota*; FRAP), kteří provedli sérii atentátů proti policistům v prvních osmi měsících roku 1975 a při nichž zemřelo 11 lidí. 13 zemí reagovalo stažením svých velvyslanců z Madridu a v Lisabonu byla zapálena španělská ambasáda. Franco vše kontroloval klasickými vysvětlujícími projevy o zednářích, komunistech, Židech a jejich spiknutí proti Španělsku a vše nakonec skončilo skandováním na podporu *caudilla* na Plaza de Oriente.⁸³

5.3 Začátek tranzice

Franko zemřel v listopadu 1975. Krátce po jeho smrti král Juan Carlos rozhodl, že ponechá premiéra Carlose Ariase Navarra v jeho funkci premiéra. Toto rozhodnutí provedl pod velkým tlakem pravice a velmi zklamalo španělské liberály. Jakkoliv Ariasova vláda byla mnohem více liberální než vláda jeho předchůdce, pořád byla poplatná Frankovu režimu. První měsíce tranzice i přesto byly poměrně klidné a levice se potichu shromažďovala a vytvářela společnou opozici.⁸⁴

⁸⁰ Balcells, Albert. *El Nacionalismo Catalan...* Str. 179.

⁸¹ Diez Medrano, Juan. *Naciones divididas...* Str. 209.

⁸² Preston, Paul. *Franko...* Str. 622.

⁸³ Chalupa, Jiří. *Stručná historie...* Str. 164-165.

⁸⁴ Ben-Ami, Shlomo. *Basque Nationalism...* Str. 615-616.

Navarro připravil v listopadu plán politické reformy, avšak neuspěl. Vystřídán byl Adolfem Suárezem, který je tvůrcem systému autonomních společenství. V tomto systému mělo Baskicko i Katalánsko výjimečnou pozici. Pod jeho vládou byl schválen „Zákon za politickou reformu“ (*La Ley para la reforma política*), díky němuž mohla být provedena demokratická tranzice, tedy přechod od autorativního režimu k režimu demokratickému. Tento zákon ještě nepočítal s vytvořením autonomních společenství, nicméně zaváděl některé demokratické instituce a postupy. Počítal s dvoukomorovým parlamentem, zavedením referenda, legalizoval politické strany a samozřejmě zaručoval základní práva. Reforma také připravila půdu pro vytvoření volebního a trestního zákona. Tímto se otevřely dveře i pro zájmy Katalánska a Baskicka. Zbývala poslední otázka: Co udělat s regiony?⁸⁵

5.4 Nová ústava

Celé frankistické údobí, bylo údobím nacionálního útlaku, až nová konstituce z roku 1978 uznávala právo na vytvoření autonomního společenství nejen u historických území, jak původně bylo zamýšleno, ale u všech regionů. Tzv. statuty, jakési malé ústavy, přesně stanovovaly práva a privilegia jednotlivých území. Zvláště silné statuty byly schváleny pro ony tři historické země, mezi které se řadilo Baskicko, Katalánsko a Galicie.

Jaké důsledky to mělo konkrétně na dva nejvýraznější regiony? Nová španělská ústava věnovala autonomním společenstvím celou 3 kapitolu. Článek 148 přesně určoval, jaké kompetence mohou regiony získat. Jde o kompetence týkající se kulturní politiky, infrastruktury, sociální politiky, zemědělské politiky a podobných témat. Komunity získaly i právo na rozvoj vlastní ekonomiky, pokud však souhlasila s úmysly státu. Výlučné kompetence státu definoval článek 149, kde najdeme klasické domény státu, jako je obranná politika, soudnictví, zahraniční politika, měnový systém, zdravotnictví, energetika atd.⁸⁶

Oba regiony se zárukou v podobě nové ústavy skončily stejně; Katalánsko i Baskicko získalo veškerá privilegia, která příslušela historickým územím Španělska. Získané pravomoci ale Basky plně neuspokojily. Článek 2 Ústavy Španělska totiž hovořil takto: „Konstituce se zakládá na nezrušitelné jednotě Španělska, společné a

⁸⁵ Přednáška profesora José Miguela ESCRIBANA ZAFRA, Universidad de Granada: 5.5. 2008.

⁸⁶ *Constitución española*. Dostupné z www.boe.es, staženo dne 30.4. 2009.

nedělitelné španělské domovině a uznává a garantuje právo na autonomii národů a regionů, které Španělsko integruje, a vzájemnou solidaritu mezi nimi.⁸⁷ Zatímco Katalánci se snažili vytěžit z této situace, Baskové neviděli rádi formulaci o nedělitelnosti španělského národa. Stát jim sice dával velké pravomoci, zároveň ovšem nastavil limit, který nebylo možné překročit. Pozitivní bylo ale oproti frankistickému útlaku to, že oba regiony mohly obnovit své regionální vlády a později také nabyly ztracenou autonomii.

⁸⁷ *Constitución española*. Dostupné z www.boe.es, staženo dne 30.4. 2009.

Závěr

Nacionalismus se ve španělských regionech začal naplno rozvíjet už v 19. století. Baskicko i Katalánsko si dokázalo vydobýt výjimečnou pozici a těsně před započítím španělské občanské války jim byla odsouhlasena autonomie. Frankova éra pro ně znamenala tvrdou ránu v podobě zrušení autonomií a tvrdého útlaku nacionalismu. Až liberalizace režimu v 60. a 70. letech s sebou nesla větší šanci pro utlačované národy v rámci Španělska. Svou prací jsem poukázala na řadu aspektů, které se v druhé polovině režimu vyskytly a dokazují, že v této době došlo skutečně k probuzení nacionalismu a k vyprovokování otevřeného odporu k centralizovanému státu.

Přestože se nacionalistická hnutí v Baskicku a Katalánsku nacházela po více než dvaceti letech diktatury v krizi, nástup liberální politiky v regionech povzbudil nové naděje. Paradoxně tak lze říci, že nebýt Franka, nacionalistická hnutí by nikdy nebyla tak intenzivní. Každý z regionů se ke své šanci ale postavil jinak.

V Katalánsku to byla levice, především PSUC, kdo vzal do rukou boj za znovuzískání autonomie. Politická scéna zde byla dostatečně emancipovaná na to, aby situaci zvládla, dokázala z ní mnohé vytěžit a pokud opomeneme určité střety zejména studentského hnutí a obecné represe, nedostala se přitom do vážnějšího konfliktu s Frankem. Nacionalismus se zde znovuzrodil i pod vedením katolických hnutí a především díky osobě Jordino Pujola, který se stal mluvčím katalánského národa. V neposlední řadě dobře fungovala nebývale silná odborová hnutí a připojila se k boji za národní sebeurčení. Frankistický útlak spojil všechny tyto části opozice a ta organizovaně dokázala čelit Frankovi tak, jak tomu nebylo nikde ve Španělsku.

V Baskicku události proběhly jinak. Frankův útlak byl sice stejný, ale politické panorama bylo velice odlišné od toho katalánského. Neexistovala jednotná pluralitní opozice, monopol na boj za národní sebeurčení převzala především PNV, která ale požadavky baskického lidu při své vnitřní krizi nikdy nemohla naplnit. Struktura baskické společnosti, politická fragmentace a neschopnost vytvořit silnou jednotnou politickou opozici tak zapříčinila vznik radikálního hnutí ETA, které si zvolilo za cestu ozbrojený boj.

Domnívám se tedy, že Frankův útlak a následná liberalizace režimu v 60. a 70. letech způsobily v Katalánsku mohutné povzbuzení nacionalismu, nikoliv však jeho radikalizaci v pravém slova smyslu. O radikalizaci můžeme mluvit pouze v případě

Bakalářská práce

Baskicka, kde skutečně došlo k přehodnocení cílů a u určité skupiny se objevil jasný požadavek odtržení Baskicka od Španělska. Tento stav přetrvává dodnes, a proto je důležité jej dávat do souvislosti s tímto historickým obdobím, které se nepopíratelně podepsalo na podobě dnešního nacionalismu v Katalánsku a především v Baskicku.

Summary

This bachelor thesis is dedicated to the topic of nationalism in the Basque Country and Catalonia during the second half of Franco's dictatorship. During whole era all nations of Spain were suffering under the pressure of Franco. Nations were suppressed and it was strictly prohibited to promote a typical national culture.

However, the 1960s and 1970s were decades of liberalization. The regime introduced certain measures for improving of its economy. It seemed that the pressure on regions had diminished and the regions with the most extraordinary culture, Catalonia and the Basque Country, started to enforce their national movements and form an appropriate opposition, including political parties, student and labor movements, catholic entities and groups considered as separatist or even terrorist. Nevertheless, the Catalan and Basque approach was slightly different.

The Catalan nationalism developed in a strong united opposition, which was led by a left-wing socialistic party PSUC. Together with other important components of the Catalan national movement (a student group at the University of Barcelona, the Church and the Catalan Labor Union) created a group of resistance, which was able to face Franco. In addition, one of the most essential elements of the Catalan nationalism was a catholic priest Jordi Pujol. He played an important paper in enforcing the national determination among the Catalan people and in keeping the Catalan culture alive.

The Basque national movement was not as united and plural as the Catalan one. The Basque National Party was the only political force which held a monopoly on the national movement. However, the party was too weak and was not able to fulfill all requirements of the Basque people. That is why a student group at the University of Bilbao founded a group called Ekin, which became a basis for a terrorist organization ETA. ETA presented a leading Basque force in the second half of the Franco's regime and set up an armed fight for the independence of the Basque Country.

This thesis was supposed to state that the repression of Franco and the liberalization of the regime in its second half caused the enforcing and radicalization of the national movement in Catalonia and the Basque Country.

Seznam použité literatury

Monografie a časopisecké studie

ADAMOVIČ, Karolina et al. *Politologický slovník*. Praha, Beck 2001. 284 s. ISBN 8071794694.

BALCELLS, Albert. *El Nacionalismo Catalán*. Madrid: Historia 16, 2002. 213 s. ISBN 8476791968.

BEN-AMI, Shlomo. Basque Nationalism between Archaism and Modernity. *Journal of Contemporary History*. Vol. 26, No. 3/4. Str. 493-521.

COLLINS, Roger. *Baskové*. Praha: Lidové noviny, 1997. 293 s. ISBN 8071061980.

CORCUERA ATIEZA, Javier. *Politica y derecho. La construcción de la autonomía vasca*. Madrid: Centro de Estudios Constitucionales, 1991. 350 s. ISBN 8425908876.

GRANJA SAINZ, José Luis de la, PABLO, Santiago de (eds.). *Historia del País Vasco y Navarra en el siglo XX*. Madrid: Biblioteca Nueva, 2002. 447 s. ISBN 8497420772.

DIEZ MEDRANO, Juan. *Naciones divididas: clase, política y nacionalismo en el País Vasco y Cataluña*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas, 1999. 266 s. ISBN 8474762847.

FUSI, Juan Pablo. *El País Vasco. pluralismo y nacionalidad*. Madrid: Alianza, 1984. 255 s. ISBN 8420624187.

HUTCHINSON, John, SMITH, Anthony D. (eds.), *Nationalism*. Oxford: Oxford University Press, 1994. 378 s. ISBN 0192892606.

CHALUPA, Jiří. *Jak umírá diktatura: pád Frankova režimu ve Španělsku*. Olomouc: Votobia, 1997. 220 s. ISBN 8071982571.

CHALUPA, Jiří. *Stručná historie států: Španělsko*. Praha: Libri, 2005.

KRIEGER, Joel (ed). *Oxfordský slovník světové politiky*. Praha: OTTOVO nakladatelství, 2000. 1009 s. ISBN 9071814636.

LAITIN, David D. a kol. Language, Ideology, and the Press in Catalonia. *American Anthropologist, New Series*. Vol. 94, no.1. Březen 1992. Str. 9-30.

LINZ, Juan José. *Conflicto en Euskadi*. Madrid: Espasa Calpe, 1986. 699 s. ISBN 8423924149.

LINZ, Juan José. *Totalitarian and Authoritarian Regimes*. Boulder: Lynne Rienner, 2000. 342 s. ISBN 1555878903.

Bakalářská práce

LUENGO, J. a kol. From Centralism to Decentralization: The Recent Transformation of the Spanish Education System. *European Education*. Vol 37, No.1. Léto 2005. Str. 46 – 61.

PERÉZ AGOTE POVEDA, Alfonso. *Las raíces sociales del nacionalismo vasco*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas, 2008. 296 s. ISBN 9788474764512.

POLÁKOVÁ, Dora. *Baskický nacionalismus*. Praha: Univerzita Karlova. Fakulta sociálních věd. Institut mezinárodních studií, 2004. 45 s. Vedoucí bakalářské práce Jiří Kunc.

PRESTON, Paul. *Franco*. Praha: BB Art, 2001. 706 s. ISBN 8072576194.

ROBERTSON, David. *The Pinguin of Politics*. London: Penguin Books, 1986. 340 s. ISBN 0140511709.

SMITH, Anthony D. *Myths and Memories of the Nation*. Oxford: Oxford University Press, 1999. 288 s. ISBN 0198296843.

SULLIVAN, John. *El Nacionalismo vasco radical: 1959 – 1986*. Madrid: Alianza, 1988. 357 s. ISBN 8420625698.

UBIETO ARTEGA, Antonio. *Dějiny Španělska*. Praha: Lidové noviny 1995. 911 s. ISBN 8071061174.

ŽALOUDEK, Karel. *Encyklopedie politiky*. Praha: Libri, 2004. 575 s. ISBN 8072772090.

Prameny a dokumenty

Constitución española. Dostupné z www.boe.es, staženo dne 30.4. 2009.

Přednáška profesora José Miguela ESCRIBANA ZAFRA, Universidad de Granada: 5.5. 2008.

Internetové zdroje

Activista. Dostupné z www.jordipujol.cat, staženo dne 15.5.2009.

España de las autonomías. Dostupné z www.elmundo.es, staženo dne 8.5. 2007.

Historia de CC.OO. de Euskadi. Dostupné z www.ccoo-euskadi.net, staženo dne 20.5. 2009.

La Alianza Nacional de Fuerzas Democráticas. Dostupné z izquierdalibre.blogspot.com, staženo dne 15.5. 2009.

Las Comisiones Obreras. Dostupné z www.ccoo.cat, staženo dne 20.5. 2009.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Baskicko a Katalánsko (základní údaje)

Příloha č. 2: Baskicko a Katalánsko (mapy)

Příloha č. 3: Seznam zkratk (seznam)

Přílohy

Příloha č. 1: Baskicko a Katalánsko (základní údaje)

Baskicko

Oficiální název: Euskadi

Populace: 2 157 112*

Rozloha: 7234

Provincie: Alava, Guipúzcoa, Vizcaya

Hlavní město: Vitoria

Úřední jazyk: baskičtina a kastilština

Katalánsko

Oficiální název: Catalunya

Populace: 7 364 078*

Rozloha: 31932

Provincie: Barcelona, Girona, Tarragona, Lleida

Hlavní město: Barcelona

Úřední jazyk: katalánština a kastilština

*Data z Instituto Nacional de Estadística. Dostupné z www.ine.es. Staženo dne 15.5.2009.

Příloha č. 2: Baskicko a Katalánsko (mapy)

Mapy z Map of Spain. Dostupné z www.map-of-spain.co.uk. Staženo dne 15.5.2009.

Příloha č. 3: Seznam zkratk (seznam)

AC: Assemblea de Catalunya

ADEC: Associació Democràtica d'Estudiants de Catalunya

ANDF: Alianza Nacional de Fuerzas Democráticas

CCFPC: Comisión Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya

CC.OO.: Comisiones Obreras

CIRP: Centre d'Informació, Recerca i Promoció

CNDC: Consell Nacional de la Democràcia Catalana

CNT: Confederación Nacional de Trabajo

CONC: Comisión Obrera Nacional de Catalunya

CSC: Convergencia Socialista de Catalunya

CUDE: Confederación por una Universidad Democrática en España

EG: Euzko Gaztedi

EGI: Euzko Gaztedi Indarra

ERC: Esquerra Republicana de Catalunya

ETA: Euskadi Ta Askatasuna

FAC: Front d'Alliberament Català

FNC: Frente Nacional de Catalunya

FRAP: Frente Revolucionario Antifascista y Patriota

PCC: Partido Carlista de Catalunya

PNV: Partido nacionalista vasco

PPC: Partit Popular de Catalunya

PRE: Partit Republicà d'Esquerra

PSAN: Partit Socialista d'Alliberament Nacional Dels Països Catalans

PSUC: Partit Socialista Unificat de Catalunya

PSOE: Partido Socialista Obrero Español

SDEUB: Sindicato Democrático de Estudiantes de la Universidad de Barcelona

UDC: Unió Democràtica de Catalunya